

SOBRE ALGUNS TOPÒNIMS RELACIONATS AMB LA BARRIADA DE SA INDIOTERIA

Antoni Ginard Bujosa

XIX Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Muro, 2006

INTRODUCCIÓ

En ocasions diferents s'ha pogut aportar informació sobre la toponímia de l'àrea de sa Indioteria (Palma), sigui la relativa al nom de la barriada (GINARD, 2004), al camí de na Cerdana (GINARD, 1985), als topònims dels plànols i als noms de cases de la parròquia (GINARD-FEMENIA, 2005 i GINARD, 2006), sigui el conjunt de referències toponímiques que han aparegut a altres treballs més generals (GINARD-FEMENIA, 2004). En aquest cas, la intenció és tractar alguns dels topònims en particular i de manera específica, per donar-los a conèixer, per presentar-ne possibles hipòtesis o per confirmar l'origen d'alguns dels noms més representatius.

Si un dels objectius de la toponímia és explicar l'origen o la motivació dels noms de lloc, el coneixement directe, la informació oral i la recerca documental permeten concretar alguns dels topònims més significatius relacionats amb la barriada de sa Indioteria. En concret, és possible fer una referència sobre la procedència del nom de la font de Mestre Pere o font de na Pere; documentar l'origen del nom de la síquia de na Cerdana; analitzar alguns topònims i microtopònims associats amb la síquia; i finalment, matisar el significat del nom de Sant Josep del Terme, aplicat a la parròquia.

LA FONT DE MESTRE PERE O FONT DE NA PERE

La possibilitat d'accedir a part de l'aigua de la font de Mestre Pere, o *font de na Pere*, fou un factor essencial per a sa Indioteria, situada a l'extrem oriental de l'Horta d'Amunt de Palma. En concret, el recorregut de la síquia de na Cerdana, documentada des del primer quart del segle XVII, influïa de forma decisiva en els processos de parcel·lació i en la consolidació dels establiments, sobretot des de la segona meitat del segle XVIII. Per tant, el primer topònim a considerar és el de la font de na Pere. No s'ha trobat cap document que provi de manera indiscutible la procedència del nom de la font, de manera que només és possible moure's en el terreny de les hipòtesis.

La font de Mestre Pere, o font de na Pere, és l'antiga font de Xilbar, documentada el segle XIII al *Llibre del Repartiment de Mallorca*. La font se situa on acaba el camí de

Passatemps, prop de Son Sardina, a la confluència dels termes municipals de Palma, Vallde-mossa i Bunyola. És una font natural, un sistema càrstic, que aflora i brolla de la terra, amb un règim irregular que respon a la intensitat de la pluviometria; la captació i la conducció de l'aigua es fan en superfície.

La font de Mestre Pere té un registre històric molt extens, de més de vuit segles. L'ús de l'aigua es remunta a l'època islàmica. La font naixia dins l'antiga alqueria de Xilbar, identificada amb Son Tèrmens (nom adoptat després de 1576 per ser propietat de la família Tèrmens). No obstant això, des del segle XIII, el predomini sobre l'ús i el control de l'aigua corresponia a la possessió de Son Bibiloni, que fou propietat del monestir de la Cartoixa de Vallde-mossa a partir de la segona meitat del segle XVI. A causa de les segregacions posteriors a la desamortització de 1835, ara la font es troba dins la possessió de sa Cabana des Frases.

El 4 d'octubre de 1235, per una concessió reial atorgada per l'infant Pere de Portugal, governador de Mallorca, a favor de Bernat d'Olzet, s'establia el molí de Son Bibiloni:¹ «*Pere, rei [sic] de Mallorca, dóna a Bernat d'Olzet un casal on hi ha un molí que en temps dels sarraïns es deia Raha Assuheret, situat en el terme de l'alqueria del donant que es diu Raal Affta(n)a, és a dir, sobre les cases de dita alqueria; el molí mol amb l'aigua de la Font del Silbari*» (ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 369). El nom del titular podria coincidir amb el del molí assignat a *Bn. Solzet* en el *Llibre del Repartiment*.

A l'*Episcopologio Mayoricense* del paborde Guillem Terrassa Pons (1709-1779) hi consta: «*el Maestre Juan [...], procurador i notari de l'Infant Pere de Portugal, y ante quien el referido S.^o Infante firmó muchos autos, y entre ellos la Donación que hizo á Bernardo de Alzeto de cierto Molino llamado Rahal Alfachaa, que muele de la fuente de Xilvar (ahora llamada de Mestre Pera) su fecha del dia 4. de Oct.^{re} 1235*» (ROTGER-MIRALLES, 1908: 169; vegeu també PÉREZ I MARTÍNEZ; COLL I TOMÀS, 1988: 202-203).

Arran del repartiment, els drets senyorials de l'alqueria de Xilbar correspongueren al bisbe de Barcelona que l'any 1238 els cedí al bisbe de Mallorca per tal de dotar la creació de la diòcesi mallorquina nova. El 18 de maig de 1239, la *font de Xilbar* torna a documentar-se en relació amb l'establiment de Son Tèrmens, l'antiga alqueria islàmica de Xilbar, amb dos molins: «*quandam alqueriam que dicitur xilbar [...] cum duobus casalibus molendinorum que insunt quorum unus ex ipsis casalibus dicitur ayn de xilbar et aliud dicitur molendinum de safareg que sunt in cequia fontis alquerie predictae de xilbar*». Ramon de Torrella o de Torrelles, primer bisbe de Mallorca (1238-1266), l'establia a Joan Magri, que l'havia adquirida del bisbe de Barcelona (vegeu ROTGER-MIRALLES, 1910: 53-54; PÉREZ I MARTÍNEZ; COLL I TOMÀS, 1988, núm. 8).

A mitjan segle XIV la propietat de Son Bibiloni canviava de titular. El 20 de desembre de 1350 es documenta l'adquisició en subhasta per part de l'esposa de Joan de Mora d'una alqueria al Pla de la Ciutat, identificable amb Son Bibiloni: «*Caterina, viuda de Joan Caulelles qu. [quondam], ciudadà, tutora i mare de Nicolau Caulelles i Robert Caulelles, els quals són hereus de Pere Robert, llur avi, i són obligats a pagar a Anna, esposa de Maymó Peris, ciudadà, i abans muller de Pere Robert qu., mil vuit-centes setanta-cinc lliures pel dot de dita Anna; solament tenen una alqueria al Pla de la Ciutat i dita tutora la lliura perquè*

¹ També s'ha documentat un *Bernardi de Olzeto, maioricensis canonici*, el 20 de febrer de 1240, i un *Bn. de Olzeto*, el 27 de febrer de 1242 (vegeu PÉREZ I MARTÍNEZ; COLL I TOMÀS, 1988, núm. 37 i 86).

sia subhastada; [...]. La compra Catarina, muller de Joan Móra. Confronta amb alqueria de Bernat-Guillem Fuxà, honor de Nicolau Bennàsser, alqueria de Francesc Muntaner, que fou de Gregori Salembé, honor d'en Moragues, rafal dit Passatemps, propietat d'Arnau Olms, donzell.» (ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 370).

En relació amb Joan de Mora, Son Bibiloni s'anomenava So na Mora. Un document molt posterior, titulat *Cabrevación del predio Sn. Bibiloni y sus aguas por la cartuja* de 31 de gener de 1790, indica que Son Bibiloni era anomenada antigament *Son Amora* (també escrit *Sona Mora*) i que el topònim islàmic seria *Alfataa*. El topònim de *So na Mora* seria una lògica feminització derivada del nom de Joan de Mora, documentat com a propietari de Son Bibiloni entre 1354 i 1392 (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 29).

Després de 1350 se segueixen les proves documentals que il·lustren l'existència d'un conflicte que durarà quatre segles per la disputa de l'aigua de la font entre Son Térmens i Son Bibiloni. Una primera sentència de l'1 de maig de 1354 entre Joan de Mora, propietari de Son Bibiloni, i Pere Martí,² propietari de Son Térmens, establí, entre altres aspectes, que Son Térmens tenia aigua de la font de Mestre Pere per regar l'hort, «*desde el Sabado al salir el Sol, hasta el Domingo a la misma hora*» però que, una vegada usada l'aigua, havia de deixar-la córrer per la síquia mare (o dels molins), sense desviar-la al torrent, per no perjudicar Son Bibiloni (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 29).

El topònim font de Mestre Pere / font de na Pere

D'acord amb les fonts consultades, després de la primitiva denominació toponímica font de Xilbar de l'època islàmica, l'origen del nom actual *font de Mestre Pere* molt probablement s'ha de relacionar amb el nom de Pere Martí, que entre els anys 1354 i 1380 apareix documentat com a propietari de l'alqueria on naixia la font (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004).

El nom de la font de Mestre Pere està ben documentat durant el segle XIV. Un document de 26 de març de 1365 fa referència a la concessió del rei Pere III, *el Cerimoniós*, a Joan de Mora, propietari de Son Bibiloni, per disposar de l'aigua de la font³ (ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 129). Seguidament, un primer document de 5 de març de 1369 fa referència a «*la Font de Mestre Pere, que neix a l'alqueria de Pere Martí*» (ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 137). Segons un segon document de la mateixa data, «*la Font de Mestre Pere brolla dins l'alqueria de Pere Martí*» (ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 138). Més endavant, se succeeixen les resolucions a favor de Joan de Mora i contràries a Pere Martí (1373, 1377 i 1380) (vegeu ROSSELLÓ LLITERAS, 1984: 250). Un altre document relatiu a la font és de 6 de novembre de 1378 (ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 142).

El nom originari *font de Mestre Pere* ha evolucionat en la parla popular cap a la denominació *font de na Pere*, per feminització. L'expressió *font de na Pere* és la usada, sense excepció, a sa Indioteria.

² A la relació de *Militars, Generosos, Ciutadans i Prohoms de Mallorca amb honors de Cavallers de l'any 1362* hi figura un *Pere Martí*, juntament amb *Johan de Mora*, ambdós a la parròquia de Santa Eulàlia (RAMIS D'AYREFLOR, 1935: 125-127).

³ Segons un *Noticiari* de la Cartoixa de Valldemossa, el document és de 1363: «*Als 26 març 1363 [sic] feu donació el rei en Pere a Juan de Mora de la Aygua de la Font de mestre Pere*» (ROSSELLÓ LLITERAS, 1984: 250).

Les referències documentals permeten, igualment, aproximar-se a l'evolució dels topònims de Son Bibiloni i de Son Térmens. El topònim primitiu de les terres de Son Bibiloni sembla que correspondria a un rafal antic, heretat de l'època islàmica, amb un topònim dubtós, en funció de les grafies diferents. Amb les precaucions lògiques, la grafia més antiga seria *Raal Affta(n)a*, documentada el 4 d'octubre de 1235 (ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 369); una segona grafia, que podria ser posterior, seria *Rahal Alfachaa* (ROTGER-MIRALLES, 1908: 169; vegeu també PÉREZ I MARTÍNEZ; COLL I TOMÀS, 1988: 202-203); fins i tot, una tercera possibilitat podria ser *Alfataa*, nom documentat molt posteriorment, l'any 1790 (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 29). Així mateix, el document de 4 d'octubre de 1235 inclou un nom d'origen islàmic en referència a un antic molí de Son Bibiloni: *Raha Assuheret* (vegeu ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 369).

Més endavant, durant el segle XIV, les terres de Son Bibiloni haurien adoptat el nom de So na Mora amb relació al ciutadà Joan de Mora, documentat com a propietari entre 1354 i 1392 (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 29). Finalment, el nom actual Son Bibiloni derivaria de Lluc Bibiloni, documentat el 4 de novembre de 1542, quan Pereta, viuda de Lluc Bibiloni, i els seus fills venien la meitat de la possessió, així com el molí i el dret d'aigua per regar i moldre; en nom de la Cartoixa de Valldemossa, el prior fra Miquel Vicens i el conrer fra Pere Borrassà adquirien la propietat (vegeu ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 262).

El topònim islàmic de l'antiga alqueria de Xilbar, identificada amb Son Térmens, apareix al *Llibre del Repartiment* i sembla que ofereix pocs dubtes. El nom de l'alqueria seria el mateix que el nom primitiu de la font. Posteriorment, durant el segle XIV, s'hauria conegut com *alqueria de Pere Martí*, en funció del nom del propietari documentat entre 1354 i 1380 i que podria ser l'origen del topònim *font de Mestre Pere*. Més endavant, la possessió adoptaria el nom definitiu Son Térmens per ser propietat de la família Térmens (1576), encara que l'any 1584 també es documenta com a *possessió de la Font de Mtre Pere*.

LA SÍQUIA DE NA CERDANA

La síquia de na Cerdana té relació directa amb la font de Mestre Pere; en concret, amb l'ús de les històricament anomenades *aigües perdudes*, o aigua sobrant, que era la que en origen hauria anat a parar al torrent Gros i que, una vegada canalitzada per damunt del torrent, era distribuïda entre els regants petits de la zona de sa Indioteria, així com un conjunt de propietats (els *tanders*) de l'horta de Palma. La xarxa de síquies que distribuïen l'aigua sobrant de la font tenia un abast territorial important. Un treball sobre el regadiu a Mallorca dels primers anys de 1960 (ROSSELLÓ VERGER, 1964) assignava aproximadament 30 quilòmetres de recorregut a les síquies de la font de na Pere.

Un dels trets més importants del pas de l'aigua per la síquia de na Cerdana és el fet que, sens dubte, actuava com a un factor de localització que serveix per explicar la formació de sa Indioteria. La síquia és anterior a l'existència mateixa de la barriada, on, des de la segona meitat del segle XVIII, el procés de parcel·lació en propietat petita originava els primers

establiments. La possibilitat d'aprofitar només una part de l'aigua que rajava a la font contribuï, sens dubte, a la consolidació dels assentaments a sa Indioteria. La divisió d'algunes propietats grans en propietats més petites donà lloc a la configuració de la barriada, que tenia una estructura ben identificable a les primeres dècades del segle XIX. El recorregut de la síquia de na Cerdana constitueix un factor essencial de localització.

L'aigua de la font també arribava al pla de Son Nebot (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004, i GINARD, 2006b), però amb relació a sa Indioteria interessa en particular tenir en compte l'ús de les anomenades *aigües perdudes* o aigua sobrant de la font, és a dir, l'aigua que originàriament hauria anat a parar al torrent Gros, una vegada que un primer grup de propietats havia emprat el cabal principal. A través de sa Indioteria l'aigua arribava fins a Son Molines (prop de l'autopista actual a l'aeroport). El traçat físic de la síquia de na Cerdana que conduïa el sobrant de l'aigua de la font és un factor que ajuda a entendre la formació de la barriada i l'existència de camins diversos.

El 26 de març de 1365 es documenta la concessió del rei Pere III de Catalunya-Aragó, *el Cerimoniós*, al propietari de Son Bibiloni per disposar de l'aigua de la font a voluntat, tant per regar com per moure molins (vegeu ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 129). El contingut d'una *Recopilación* de 1742 interpretava la concessió del 26 de març de 1365, amb el matís sobre la potestat de nomenar siquier. Així, el propietari de Son Bibiloni podria distribuir aigua per regar, construir molins i nomenar siquier (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 38). Quatre anys després, dos documents de 5 de març de 1369 confirmen les atribucions: Son Bibiloni podria conduir l'aigua per una síquia fins a la mar (vegeu ROSSELLÓ LLITERAS, 2000, núm. 137 i 138).

Durant quasi tres-cents anys, des de 1542 fins a 1835, Son Bibiloni fou propietari del monestir de la Cartoixa de Jesús Natzarè de Valldemossa. Les terres, amb els drets d'aigua, s'adquirien en tres parts: el 1542, el 1562 i el 1565. Durant els segles XVII i XVIII s'incorporaren a la possessió terrenys adjacents procedents d'altres propietats. A través de la propietat de Son Bibiloni, segurament més que mai, els religiosos feren valer els drets sobre l'aigua de la font, particularment a través de l'extensió del regadiu. Amb l'ullal de la font situat dins Son Tèrmens, les disputes per l'aigua ocasionaven un seguit de litigis amb Son Tèrmens, així com amb Son Nebot (Marratxí), pel control hegemònic de l'aigua (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 38). Finalment, després de gairebé cinc-cents anys de problemes, el 9 de novembre de 1763, la Cartoixa comprava els terrenys de l'ullal de la font, el dret d'aigua, la síquia i el molí de Son Tèrmens a Joan Sureda, marquès de Vivot. Es tancava un conflicte llarg i la totalitat de la font restava lligada a la propietat de Son Bibiloni (vegeu FERRER FLÓREZ, 2003: 52), que els frares mantenien fins a la desamortització de 1835.

Establiment de les *aigües perdudes* i constitució de la síquia de na Cerdana (23 de setembre de 1615 - 17 de març de 1623)

Un fet decisiu per a l'àrea de sa Indioteria fou l'establiment per part de la Cartoixa de l'aigua sobrant, o *aigües perdudes*, que anaven a parar al torrent Gros. En teoria, la propietat de Son Bibiloni estava facultada per conduir i distribuir l'aigua fins a la mar des de l'edat

mitjana. Hi ha documentació original diversa, localitzada a l'Arxiu del Regne de Mallorca, relativa a l'establiment de l'aigua sobrant de la font des del torrent.⁴

Les referències inicials amb relació a l'origen de la síquia són de 23 de setembre de 1615, quan es documenta un primer establiment per part de la Cartoixa de les «aigües perdudes de la font de Mestre Pere, eixint de la possessió de dit monestir i convent dita Son Bibiloni, fins a la ribera de mar», fet per Joan Valero, prior de la Cartoixa, a favor de Joan *Cerda*, selleter (ARM, ECR 541 f. 502v–504v; ECR 542 f. 288v–289v). El mateix dia, Joan Cerdà reconeixia que la meitat de l'establiment de les aigües perdudes corresponia a Pere Nicolau, en virtut de l'escriptura feta pel notari Pere Joan Pons (ARM, Notaris P-629, f. 81r-83v; ECR 542 f. 369v–370v). Segons un tercer document, el mes de maig de 1616, Joan Cerdà i Pere Nicolau venien una part de l'aigua a Lleonard Çaforteza, donzell, amb referències a una síquia que ja existia: «que avui passa més prop dels rafals de v. m.» (ARM, ECR 542 f. 369v–370v). La particularitat d'aquesta primera concessió de les *aigües perdudes* de 1615, que podria tenir relació directa amb la situació derivada de la gran sequera de 1613, és que fou objecte de litigi, amb condemnes de restitució i apel·lació posterior (ARM, ECR 543, f. 426-428r). Finalment, els monjos cartoixans establien les *aigües perdudes* l'any 1623.

En efecte, el dia 17 de març de 1623, el prior Joan Francesc *Vasques [sic]* i la comunitat de la Cartoixa s'avenien a establir definitivament les *aigües perdudes de la font de Mestre Pere*, des de Son Bibiloni fins a la ribera de la mar, a favor de *Michael Serda [sic]*, selleter, fill de l'honor Joan *Serda [sic]*, difunt, i també a favor de l'honor Pere Nicolau, que participaven per la meitat en l'adquisició de l'aigua sobrant per un preu anual de 60 lliures, moneda de Mallorca (ARM, ECR 543, f. 426r–428r i 428v–432; ECR 540 f. 548r–550r i 550v–551r).

L'aprofitament de les *aigües perdudes* significa que l'aigua sobrant havia de passar per damunt del llit del torrent Gros cap a la síquia de conducció. Els documents de 17 de març de 1623 informen que la síquia estava llesta; el pont primitiu sembla que estava fet amb troncs (el que ha arribat a l'actualitat és d'obra). Miquel Cerdà i Pere Nicolau estaven obligats a mantenir «la sèquia condreta que haveu feta per efecte de prendre l'aigua del torrent perquè l'aigua no faci dany als sembrats de dita nostra possessió de Son Bibiloni i així mateix hagin de tenir condret un pont que avui està cobert de soques, el qual està en el camí pel qual se va de la ciutat a les cases de dita possessió de Son Bibiloni» (ARM, ECR 543, f. 430r).

La documentació original consultada confirma, sense dubtes, l'origen de la síquia anomenada *de na Cerdana* i, de manera específica, la procedència del nom, per la feminització de l'antropònim Cerdà, procedent dels primers concessionaris de les *aigües perdudes* de la font de Mestre Pere, Joan Cerdà i Miquel Cerdà, fill de Joan Cerdà, selleters d'ofici.⁵

⁴ A la monografia de la parròquia de Sant Josep del Terme (GINARD-FEMENIA, 2004: 37) s'aportaven indicis i referències indirectes de 1623 sobre l'establiment de les aigües perdudes de la font; ara s'incorporen les dades extretes de la documentació consultada.

⁵ Era evident que l'expressió *na Cerdana* havia de ser una feminització de Cerdà. En una primera hipòtesi (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 40), establírem una possible relació sense disposar de proves documentals directes entre *na Cerdana* i un Joan Cerdà del segle XVII. Paradoxalment, aquell Joan Cerdà s'ha documentat també en relació amb la síquia de na Cerdana el 1679. Malgrat tot, les referències que s'han de considerar definitives són les de 1615 i 1623 relacionades amb Joan Cerdà i Miquel Cerdà, pare i fill, selleters. Per altra part, deixarem constància que a sa Indioteria hi ha dues propietats anomenades Cas Selleter, però desconeixem si tenen cap tipus de relació amb els esmentats selleters documentats a principi del segle XVII.

El recorregut de la síquia de na Cerdana

La síquia de na Cerdana (documentada també com a *síquia de Mestre Pere*) està ben documentada des de la segona meitat del segle XVII. L'establiment de les aigües perdudes o aigua sobrant de la font de na Pere permetia regar una sèrie de propietats de l'horta de Palma, situades entre els cursos del torrent de na Bàrbara i del torrent Gros. Els anomenats *tanders*, o les propietats participants d'una tanda d'aigua, tenien el dret d'usar-la cada setmana o cada quinze dies, segons els casos. En general, completaven un cicle de caràcter quinzenal (de dues setmanes), en tandes de tot un dia o d'algunes hores, que començaven i acabaven a la sortida del sol. Les seqüències assignades a cada *tander* variaven al llarg del temps. Per als *tanders*, els drets de percepció de l'aigua sobrant començaven el dia de Pasqua, per la qual cosa el cicle s'iniciava en diumenge. El cabal de l'aigua sobrant era aprofitable sobretot durant la primavera. El siquier Antoni Pizà Frau, *Cantó* (sa Indioteria, 1909-1992) recordava un any que havia passat aigua de la font per la síquia de na Cerdana fins al dia 28 de juliol (GINARD-FEMENIA, 2004).

La bassa o prat que es forma a l'ullal de la font és el punt de partida de dues síquies. Una petita serveix per canalitzar una primera distribució regular de l'aigua; una segona síquia, més gran i ampla, anomenada *sa Cuixera*, serveix per continuar la distribució de l'aigua i per frenar el cabal que raja de la font; el sobrant es dirigeix finalment per un torrentó cap al torrent Gros, on començava la síquia de na Cerdana.

Per a la conducció de l'aigua sobrant, al final del torrentó de la font, entre Son Bibiloni i sa Garriga, fou necessària la construcció d'un pont per superar el torrent, per canalitzar les aigües sobrants i evitar que es perdessin dins el llit del torrent. Darrere Can Escafí, juntament amb el pont per damunt del torrent, una caseta amb comportes (anomenada *sa Cantimplorí*) per regular el cabal, marcava l'inici de la síquia de na Cerdana. La síquia travessava la carretera de Sóller, prop de Can Cona i Cas Mosson, seguia per dins Son Llompart cap a Son Toells per l'actual camí 140 (que també és el camí de la síquia de na Cerdana), camí dels Reis, camí de na Cerdana (que pren el nom de la síquia) i camí Vell de Bunyola. A la confluència amb l'actual camí Nou (que uneix sa Indioteria amb Son Cladera i la carretera d'Inca, a través del camí d'en Maiol), la síquia es bifurcava a l'anomenat *trenc de l'Horta*.

Un primer ramal seguia pel camí Vell de Bunyola (donava aigua a Son Fuster i a Son Fusteret) i arribava fins al torrent de na Bàrbara. L'aigua arribà a passar per damunt el torrent de na Bàrbara, per Can Sitges (prop de Son Oliva), mitjançant una canal, per dirigir-se cap a Can Capes i Son Fortesa (per omplir les cisternes d'aquestes dues barriades, com a mínim durant la primera meitat del segle XX) (vegeu GINARD, 1991).

Un segon ramal, des del *trenc de l'Horta* (al camí Vell de Bunyola), era l'anomenada *síquia de l'Horta*, que corria pels actuals camí Nou i camí d'en Maiol fins a la carretera d'Inca. Es dirigia a Son Gibert (els terrenys del Seminari nou), per donar aigua a Son Montserrat i Son Gibert, i continuava pel camí Salard (Son Güells) cap al camí Vell de Sineu. Després, travessava la carretera de Manacor (Can Nofre Serra, Hort de les Ànimes i Son Sastre), seguia cap al camí Fondo i la carretera Vella de Lluçmajor, fins a Son Molines (a una quinzena de quilòmetres de la font de na Pere).

La síquia de na Cerdana ha estat objecte d'algunes reformes i modificacions. El 21 de febrer de 1910 el ple de l'Ajuntament acordava que les obres als camins veïnals que

afectaven «a la acequia llamada Ne Sardana del suburbio la Indioteria podrian efectuarse por administración» (AMP, Ac. 206 f. 77r). L'execució de les obres es justificava pel mal estat de la síquia. S'argumentava que s'havia d'aprovar el «dictamen referente al arreglo de la acequia de Ne Sardana, lo que es de imprescindible necesidad que así se haga a fin de evitar las desgracias que pudieran ocurrir de permanecer dicho acueducto tal como hoy se halla». Fins i tot, s'indicava «la conveniencia de que dichas obras empiecen por la parte inmediata a Cas Cabrit [al cantó camí de na Cerdana – camí Vell de Bunyola] que es el punto que ofrece mayor peligro.» (AMP, Ac. 206 f. 77v-78r). Dos anys i mig després, a la sessió de l'Ajuntament de 19 d'agost de 1912 s'aprovava «el acta de recepción definitiva de las obras realizadas por el destajista D. Antonio Balaguer Tugores para cubrir la acequia llamada “de n' Sardana” [sic] del barrio de la Indioteria de este término municipal.» (AMP, Ac. 208 f. 367r).

Les obres realitzades entre 1910 i 1912 se centraven en la canalització de la síquia amb marès, que segurament procedia de l'enderrocament de les murades de Palma (vegeu GINARD, 2006b), i que afectava sobretot el tram del camí dels Reis, el camí de na Cerdana, part del camí Vell de Bunyola i part del camí Nou. La síquia té una amplària interior de 60 centímetres. A sa Indioteria, actualment, els maresos de la síquia encara es conserven o són, en part, visibles.

Per altra part, l'any 1932, la síquia de na Cerdana i la connexió del camí dels Reis amb el camí Roig i el camí de na Cerdana, a l'indret del Pontet, era objecte d'una reforma petita (vegeu GINARD, 2006b). L'eixample repercutia en una modificació de la síquia al camí dels Reis, on s'adreçava un tram d'aproximadament 150 metres, tot just abans d'arribar al Pontet i a l'actual camí de na Cerdana, i que deixava la síquia amb les característiques que han arribat fins als nostres dies.

L'aigua sobrant de la font deixà de passar per la síquia després de 1972, però a sa Indioteria una part de la síquia de na Cerdana i les altres síquies secundàries s'usaven i s'usen, encara ara, per distribuir aigua de pou. El tram de la síquia del camí de na Cerdana està cobert per una acera des de mitjan de la dècada de 1990. Al camí Vell de Bunyola la síquia també està en part tapada i l'antic *trenc de l'Horta*, al creuer amb el camí Nou, ha desaparegut davall l'asfalt.

Fent referència a l'estat actual de la síquia de na Cerdana, des del pont del torrent Gros i de la caseta de *sa Cantimplori* (que s'han conservat), el tram inicial de la síquia fins a la carretera de Sóller és pràcticament inaccessible pel tancament de les propietats particulars i tot fa pensar que ha pogut ser gairebé arrasada. És possible resseguir el recorregut de la síquia des de la carretera de Sóller pel camí 140, en direcció a sa Indioteria. Primer, per la part dreta del camí fins que canvia a la part esquerra del camí, on és ben visible, a l'alçada de sa Rota (davant del dipòsit municipal de vehicles) fins al camí dels Reis; al tram del camí dels Reis la síquia encara és manté, a punts diversos en condicions precàries, fins que arriba al Cupet, al Pontet; passa a la part de la dreta del camí de na Cerdana, on està coberta per una acera. Quan arriba al camí Vell de Bunyola, on les restes són identificables i, fins i tot, visibles a la part esquerra en direcció a Palma fins a l'entrada del polígon de Son Castelló. La síquia de l'Horta, al camí Nou, anava per davall de l'acera actual de la part de la dreta en direcció a Son Cladera. L'autopista Palma-Inca també talla el recorregut de la síquia.

Toponímia associada a la síquia de na Cerdana

La presència i el traçat de la síquia de na Cerdana donava lloc a una sèrie d'elements associats que han derivat en topònims i microtopònims, que fan referència a camins actuals diversos i a les construccions necessàries per distribuir i regular el pas de l'aigua. El primer element associat a la síquia són els camins. Les síquies solien tenir un camí de pas paral·lel per poder anar a cercar l'aigua. Segons el siquier Antoni Pizà Frau, la síquia de na Cerdana tenia deu pams i mig per banda, la qual cosa és equivalent a la mesura d'un destre (vint-i-un pams o 4,214 metres). Més en concret, el 9 de setembre de 1679 la síquia apareix documentada com a *síquia de na Cerdana o camí d'establidors* (ARM, ERC 1129, f. 161r). La mesura longitudinal agrària d'un destre era habitualment usada, com a mínim fins a la dècada de 1930, per definir l'amplària dels camins nous d'accés a les finques parcel·lades.

En aquest sentit, amb relació al recorregut de la síquia aigües avall, hi ha camins actuals diversos (alguns dels quals en origen coincideixen amb els *camins dels establidors*) que segueixen el traçat de la síquia, com el camí del Destre, el camí 140 (que està documentat com a camí de na Cerdana i que ho és pròpiament) i el camí de na Cerdana a sa Indioteria. Igualment, la síquia és l'origen del camí Nou (inaugurat el 14 de novembre de 1948), que ocupa el traçat de l'antiga síquia de l'Horta. Un altre cas seria el camí Salard, des de Son Gibert fins a la carretera de Sineu.

a) Camí del Destre

A sa Garriga, el camí del Destre, que connecta el camí de Passatemp i la carretera de Sóller, coincideix amb el punt d'arribada de la síquia de na Cerdana a la carretera de Sóller. Tot i la coincidència, també és possible pensar que el camí del Destre només té una relació parcial amb la síquia de na Cerdana, que corre paral·lela al camí en un tram relativament curt.

b) Camí 140

El camí 140 actual connecta la carretera de Sóller amb el camí dels Reis (Can Jordà) a sa Indioteria i està directament relacionat amb la síquia, tant que apareix ben documentat pròpiament com a camí de na Cerdana encara que el nom oficial sigui el de camí 140. La consolidació del camí està documentada a principi del segle XX i ha de tenir l'origen en el camí d'un destre d'amplària vinculat a la síquia. En concret, el 12 de juny de 1901 l'Ajuntament de Palma declarava d'utilitat pública el tram del camí rural de na Cerdana fins a la sortida a la carretera de Sóller, per tant la declaració afectava el camí 140 actual (AMP, Ac. 196 f. 162v-163r).

c) Camí de na Cerdana

El camí de na Cerdana actual es dirigeix des del Pontet (el creuer format pel camí dels Reis i el camí Roig) fins al camí Vell de Bunyola, de manera que és paral·lel a la síquia que li dona nom.⁶ El 23 de juliol de 1909 l'Ajuntament de Palma acordava que el camí rural de

⁶ Un primer article publicat tenia la intenció de contribuir a normalitzar el nom del camí (vegeu GINARD, 1985). Afortunadament va ser un èxit.

na Cerdana fos declarat camí veïnal, específicament en el tram «*que empieza en la carretera vieja de Buñola y termina en el camino dels Reys n° 9*», que correspon al camí de na Cerdana actual (AMP, Ac. 204 f. 247r).

De fet, el camí paral·lel a la síquia comença a la carretera de Sóller. Per tant, el camí de na Cerdana pròpiament dit hauria d'incloure el camí 140 actual, un tram del camí dels Reis actual (de Can Jordà al Pontet) i el camí de na Cerdana actual, per respectar tot el recorregut de la síquia, des de la carretera de Sóller fins al camí Vell de Bunyola. Així, el camí de na Cerdana seria d'aproximadament 3,250 metres de llargària, amb la inclusió del camí 140, del tram del camí dels Reis i dels 475 metres de llarg del camí de na Cerdana actual. El camí 140 està documentat com a camí de na Cerdana en moltes escriptures de propietat. La cartografia dels plànols de la parròquia de 1938 i de *circa* 1957 fa referència a la totalitat del recorregut indicat com a camí de na Cerdana, paral·lel a la síquia (vegeu GINARD-FEMENIA, 2005: 177).

d) Camí Nou

El camí Nou actual, que va des del camí Vell de Bunyola fins a Son Cladera, Can Roses i el camí d'en Maiol, té l'origen en el traçat d'uns dels ramals de la síquia de na Cerdana, documentat també com a *síquia de l'Horta*, que començava a l'anomenat *trenc de l'Horta* al camí Vell de Bunyola. La síquia o comú amb el caminet paral·lel es mantenia fins que s'inaugurà la reforma del camí actual l'any 1948.

El diumenge dia 14 de novembre de 1948 se celebrava a l'església parroquial una cerimònia religiosa solemne amb la benedicció d'una imatge de la Mare de Déu de Fàtima. Seguidament, amb la presència del Governador Civil (José Pardo Suárez) i del batlle de Palma (Joan Coll), es feia un acte multitudinari per inaugurar l'actual camí Nou, que es considerava una millora de la connexió de sa Indioteria amb Palma (per exemple, era possible anar-hi en tramvia des del Vivero).

Amb relació al nom del camí s'ha de fer notar que el responsable parroquial, juntament amb altres clergues vinculats a la parròquia i amb el metge de sa Indioteria, s'havien dirigit a l'Ajuntament de Palma per proposar que la denominació del camí nou fos *Via Aloy*, en reconeixement a Guillem Aloy Salom, natural de sa Indioteria i aleshores regidor de l'Ajuntament de Palma. La proposta de denominació personalitzada no tenia cap efecte (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 229-230). La denominació de *Via Aloy* és la que apareix registrada al plànol del terme parroquial de *circa* 1957 (vegeu GINARD-FEMENIA, 2005: 180-181). Actualment és el camí Nou.

La síquia antiga o comú anterior al camí Nou havia donat lloc a alguns noms, que encara estan en la memòria col·lectiva però que no s'usen, com el *trenc de l'Horta* (al cantó del camí Vell de Bunyola / camí Nou) o la síquia de l'Horta. Algunes cases, actualment desaparegudes, també prenen el nom de la síquia, com Can Llorenç de sa Síquia o Ca Madò Bet de sa Síquia (vegeu GINARD, 2006a).

e) Sa Cantimplori

La concessió de les *aigües perdudes* o aigua sobrant de la font dels anys 1615 i 1623 suposava haver de fer una síquia per captar l'aigua al torrent i fer un pont que originalment

sembla que estava «cobert de soques, en el camí pel qual se va de la ciutat a les cases de Son Bibiloni» (AHM, ECR 543, f. 430r). Sens dubte, els documents fan referència als treballs de canalització de l'aigua a les proximitats de les cases de Son Bibiloni i del torrent Gros. La síquia s'ha documentat des de 1616 i requeria salvar el torrent.

El pont és l'aqüeducte que permetia superar el torrent. Sembla que el pont més primitiu podria estar fet amb troncs, però el que ens ha arribat és d'obra de marès. Té 6,90 metres de llargària per 3,60 metres d'amplària i la volta del pont s'eleva 2,10 metres per damunt del llit del torrent. A l'extrem del pont hi ha la caseta de *sa Cantimplori*, que allarga el pont fins a 7,90 metres de longitud. El pont i la caseta se situen a una cota que coincideix amb la corba de 75 metres sobre el nivell de la mar, entre les cases de Son Bibiloni i sa Garriga.

Sa Cantimplori, denominació oral usada per referir-se a una cantimplora, és una caseta d'obra de marès que servia per regular l'aigua que després baixava per la síquia i era el punt on començava la síquia de na Cerdana. El diccionari defineix el terme cantimplora com un «canó corbat amb un braç llarg i un de curt, que serveix per fer passar un líquid d'un recipient a un altre». En altres paraules, és un sinònim de sifó, però, en el nostre cas, la caseta no actuava pròpiament com un sifó, sinó que servia per regular el cabal d'aigua. En tot cas, probablement seria d'aplicació l'etimologia de la paraula en el sentit de «canta i plora, per al·lusió a la cantarella monòtona de l'aigua quan raja» (DCVB, vol. 2, pàg. 933).

No hi ha constància ni referències sobre el moment precís de la construcció del pont per damunt del torrent ni de *sa Cantimplori* tal com han arribat fins a l'actualitat. No obstant això, a tall d'hipòtesi, per la tipologia del marès és possible pensar que les darreres modificacions de l'obra tant del pont com de la caseta podrien tenir relació amb les tasques de reparació de la síquia que s'han documentat entre els anys 1910-1912, amb la reutilització de marès procedent de les murades de Palma.

A la caseta de *sa Cantimplori*, una inscripció manual feta damunt un pegat de ciment a la rebranca de la dreta del portal (10-2-1960 / A. P. F.) és clarament indicativa que, el dia 10 de febrer de 1960, el siquier Antoni Pizà Frau s'havia ocupat del manteniment de la caseta, tant de la part exterior (potser del pany i de la porta de fusta, avui deteriorada), com de la interior (les comportes de fusta per regular el cabal s'havien de renovar aproximadament cada dos anys). Afortunadament, tant el pont com la caseta s'han conservat fins avui, indiscutiblement perquè estan dins el llit del torrent en la seva totalitat, sense afectar propietats privades.

f) El Pontet

El Pontet designa pròpiament el creuer que forma la confluència dels actuals camí dels Reis, camí Roig i camí de na Cerdana. El nom prové, sens dubte, d'un pont petit (actualment inexistent) que permetia passar per damunt de la síquia de na Cerdana. És un lloc emblemàtic de sa Indioteria perquè és un indret, situat a una cota aproximada de 47,50 metres sobre el nivell de la mar i a 3,525 metres de distància de *sa Cantimplori*, des d'on se centralitzava en gran part la distribució de l'aigua que baixava per la síquia i actualment per a la distribució d'aigua de pou. El Pontet ha estat tradicionalment un centre neuràlgic de la vida civil de sa Indioteria, punt de trobada i de reunió, de celebració d'actes col·lectius i de localització de serveis; de cafès i de botigues, amb ferrers, fusters i artesans petits que tenien els tallers a prop.

Amb el temps, es Pontet, per proximitat, també ha donat nom a algunes de les cases més properes, encara que, avui en dia, identifica sobretot l'establiment actual que havia estat l'antic cafè i botiga de *Can Ros*. Per altra part, així mateix s'ha documentat (cap a l'any 1941) el nom *es Pontet Vell* com a nom de casa, molt probablement referit a la casa de la cantonada del camí dels Reis —camí de na Cerdana (vegeu GINARD, 2006a, pàg. 50, núm. 85 i pàg. 58). Es Pontet és un topònim viu, però el sentit d'identificació del creuer dels camins esmentats potser és el que podria caure en l'oblit i ser substituït per la identificació posterior referida a un establiment públic. El topònim *el Pontet* apareix registrat al plànol del terme parroquial de *circa* 1957 (vegeu GINARD-FEMENIA, 2005: 178).

g) Es Cupet

Es Cupet (diminutiu de cup) és una construcció d'obra, ben visible, situada just damunt de la síquia de na Cerdana, que ocupa el vèrtex de l'angle de 90 graus que forma el camí dels Reis a l'indret del Pontet. El *Cupet* és un receptacle d'obra que serveix per subministrar aigua, des d'on se centralitza la distribució d'aigua de pou per regar i per beure. Encara està en ús, a pesar de la molt considerable reducció de l'abast de la xarxa de síquies.

La construcció té una part elevada en forma de torre quadrada, de 825 x 825 mm, i aproximadament 347 cm d'altura. La torreta està adossada a un receptacle, de forma més o menys rectangular (de 144 cm x 60 cm a l'exterior i de 123 cm x 42 cm a l'interior), de 96 cm d'altura, on hi ha dues paletes per on surt l'aigua. Un receptacle més petit, també més o menys rectangular (de 45 cm x 162 cm a l'exterior), de 62 cm d'altura, protegeix els conductes que van a les síquies de distribució. Els dos receptacles estan tapats per dues comportes de fusta.

El Cupet és l'element final d'un sistema de sífó que inicialment permetia fer arribar l'aigua procedent del pou de Son Nicolau, situat pendent avall, a aproximadament 750 metres de distància del Cupet. La canonada en sentit ascendent fins al Cupet està enterrada per la part esquerra del camí de na Cerdana, a la part contrària de la síquia que té un sentit descendent.

No es disposa de referències precises sobre la data de construcció del Cupet, però molt probablement s'ha de relacionar amb les obres de reforma de la síquia al camí dels Reis documentades l'any 1932, anys que coincidarien igualment amb iniciatives primerenques de motorització dels pous. Hi ha referències orals directes sobre el fet que la torreta antiga del Cupet era més baixa que la d'ara. L'obra d'elevació de la torre actual s'ha de datar cap a mitjan de la dècada de 1950, a causa de la construcció d'un safareig nou, situat aigües amunt de la síquia de na Cerdana, a una distància d'aproximadament 250 metres del Cupet, devora la casa de Can Martí, a l'alçada dels números actuals 652 i 619 del camí dels Reis. En origen, el safareig, situat per davall dels 50 metres sobre el nivell de la mar, s'omplia d'aigua procedent del pou de Son Nicolau i servia per emmagatzemar l'aigua que era distribuïda des del Cupet. El safareig nou s'anomena *de Son Nicolau*. El safareig encara s'usa per emmagatzemar l'aigua que es distribueix des del Cupet. L'aigua s'extreu actualment del pou més proper de Ca l'Amo en Macià.

En aquest cas, el terme *cupet* (diminutiu de cup) té un significat de recipient que serveix per regular la distribució d'aigua de pou a través de la xarxa de síquies. El Cupet és un topònim viu i encara manté la funció per a la qual fou construït. Per altra part, té actualment

un interès de caràcter patrimonial indubtable perquè és, sens dubte, una construcció emblemàtica relacionada amb el sistema del regadiu tradicional a sa Indioteria. La seva arquitectura és senzilla i estrictament funcional, però és un element que s'ha de preservar, sense cap mena de dubte, a pesar que està situat a un punt molt estret i complicat per al trànsit de vehicles de quatre rodes.

h) Sant Josep del Terme

Tot deixant de banda la font de na Pere i la síquia de na Cerdana, un darrer topònim a considerar amb relació a sa Indioteria és el de Sant Josep del Terme, que és el nom oficial de la parròquia que inclou dins el seu territori sa Indioteria (Palma) i el Pla de Son Nebot (Marratxí). A causa d'algunes consideracions fetes amb anterioritat i que poden induir a confusió (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 61), s'ha considerat oportú intentar precisar el significat de l'expressió *del Terme* afegida al nom de l'església dedicada al patriarca Sant Josep (construïda a partir de 1878).

En primer lloc, la dedicació de l'església a Sant Josep és possible situar-la en el context del moviment dels cercles obrers catòlics de l'època. Des del punt de vista eclesiàstic, el nom de Sant Josep semblava molt indicat per a una barriada obrera i les autoritats religioses plantejaven directament que el nom de Sant Josep substituís el nom popular de sa Indioteria, considerat *vulgar* (vegeu GINARD, 2004).

En segon lloc, amb tota seguretat, el *Terme* (*Término*, en castellà) ha de fer referència a l'àrea rural, a la zona agrària, situada fora del casc urbà i, en el cas de Palma de final del segle XIX, a l'exterior del recinte de murades. Molts de documents de l'època i anteriors empen la paraula *Terme*, sens dubte, en el sentit esmentat. És també un significat equivalent a l'expressió *extramurs*.

En el nostre cas, tot fa pensar que Sant Josep *del Terme* hauria de referir-se pròpiament a *Sant Josep, del Terme de Palma*. És una denominació oficialitzada des de l'àmbit eclesiàstic i que sembla que aportava un significat general, culte i més aviat neutre, que permetia esquivar altres possibles denominacions més particulars i localistes, com el topònim tradicional de sa Indioteria. A partir de 1878, les cròniques més primitives usen alternatives diverses per referir-se a la ubicació de l'església de Sant Josep. Una és Son Nicolau, possessió de la qual prové el solar de l'església. Una altra és igualment sa Indioteria, però aquest no era un nom ben vist, per *vulgar*, per la jerarquia eclesiàstica, que promogué la substitució pel de Sant Josep. Fins i tot, s'emprava l'expressió *prop del Pont d'Inca*. Per altra part, les característiques en disseminat del territori parroquial previst no contribuïen a reduir la complexitat. La demarcació parroquial no només abasta dos termes municipals (Marratxí i Palma), sinó que també se segregà de tres termes parroquials matrius: Sant Marçal, Sant Jaume i Sant Miquel. El territori primitiu assignat a l'església de Sant Josep se situava entre la carretera de Sóller i el camí Vell de Sineu.

Així mateix, en un sentit equivalent al de *terme*, també s'ha documentat l'expressió *extramurs* per referir-se a l'església, situada fora del clos de les murades: «*En San José (extramuros)*» (*El Diario de Palma*, 23 de juny de 1899, pàg. 2) i «*En la iglesia de San José (extramuros)*» (*El Diario de Palma*, 26 de juny de 1899, pàg. 1). El significat és força clar. Una possible denominació *Sant Josep Extramurs* no deixa de ser atractiva.

Els darrers anys del segle XIX i els primers del segle XX els topònims de Son Nicolau, sa Indioteria i *San José* també acompanyaven gairebé de manera indistinta el nom de l'església. Al mateix temps, *San José del Término* encapçalava alguns documents eclesiàstics, com el 1883 i el 1895 (ADM III/11/11 i III/11/6). *Sant Josep del Terme* apareix específicament definit l'any 1904 al Butlletí Oficial del Bisbat de Mallorca (vegeu GINARD-FEMENIA, 2004: 94). La publicació fou, sens dubte, l'eina per normalitzar el nom oficial per a la parròquia.

CONCLUSIONS

Tot el conjunt de topònims i de microtopònims que hem presentat són noms tradicionals ben coneguts i populars a la barriada de sa Indioteria. El manteniment d'aquests topònims podria veure's afectat per l'oblit, per manca d'ús, per desconeixement o per la desaparició dels elements físics que en justifiquen l'existència.

L'aigua sobrant de la font de na Pere que arribava a sa Indioteria a través de la síquia de na Cerdana s'emprava per al regadiu fins a la dècada de 1960. El 1972 fou el darrer any que passà aigua per la síquia procedent del sobrant de la font. Avui en dia, s'usa aigua de pou per a una part petita de la xarxa de síquies. Durant els darrers trenta anys, la síquia de na Cerdana i els seus ramals han estat objecte d'impactes grans, que amb vista al futur, si no se'n té cura, poden contribuir gairebé a fer-la desaparèixer del mapa.

Les evidències físiques i els referents són, o estan en perill de ser, cada vegada més escassos. Com a mínim, a sa Indioteria, sortosament encara és operatiu el *Cupet*, per a la distribució de l'aigua (ara de pou), un testimoni físic emblemàtic que indiscutiblement s'hauria de conservar i que presideix el creuer de camins del Pontet (un altre nom també derivat d'un pont petit per superar la síquia). La denominació actual del camí de na Cerdana serveix per mantenir-ne el record. La síquia de na Cerdana té l'origen a la primeria del segle XVII i pren el nom de Joan Cerdà i Miquel Cerdà, pare i fill, selleters d'ofici, titulars de les concessions de les *aigües perdudes* de 1615 i 1623.

Tot seguint el recorregut de la síquia, alguns noms s'han recollit per informació oral o s'han documentat i se'n manté el record, però han caigut en desús i estan en perill de ser oblidats (la síquia de l'Horta, el trenc de l'Horta, Can Llorenç de sa Síquia o Ca Madò Bet de sa Síquia). Altres topònims, com els noms dels camins, s'han d'associar al recorregut de la síquia de na Cerdana. Finalment, microtopònims diversos són encara vius i molt emblemàtics a sa Indioteria, com sa Cantimplori, el Pontet i el Cupet.

Finalment, el cas més concret del nom de Sant Josep del Terme és la denominació, tant oficial com popular, usada per identificar la parròquia i el territori parroquial que abasta l'àrea de sa Indioteria (Palma) i el Pla de Son Nebot (Marratxí), per damunt del límit municipal del torrent Gros.

BIBLIOGRAFIA

ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. (1975). *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma: Moll.

- FERRER FLÓREZ, Miguel (2003). «Fuentes para la historia de la cartuja de Jesús Nazareno» dins BAUÇÀ DE MIRABÒ GRALLA, Concepció (coord.). (2003).
- GINARD, Antoni (1985). «El camí de na Cerdana, un topònim a corregir» dins *Ultima Hora (Domingo)* 17 de març de 1985, pàg. 20.
- GINARD, Antoni (1991). «L'aprofitament de l'aigua de la font de Mestre Pere per al consum humà (amb històries de siquiers)» dins *El Mirall*, 46, pàg. 46-50.
- GINARD BUJOSA, Antoni (2004). «Sa Indioteria [Palma, Mallorca]. Un cas de pervivència d'un topònim popular» dins PLANISI GILI, Hermínia; ROSSELLÓ GAIÀ, Margalida (coord.). (2004). *Sobre Onomàstica. Jornades d'Antroponímia i Toponímia (1993-2002)*. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- GINARD BUJOSA, Antoni (2006a). «Una relació de noms de casa de sa Indioteria i del Pla de Son Nebot (circa 1940-1950)» dins BASSA I MARTÍN, Ramon; PLANISI GILI, Hermínia (coord.). (2006). *XVIII Jornada d'Antroponímia i Toponímia (Selva, 2005)*. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- GINARD BUJOSA, Antoni (2006b). «La síquia de na Cerdana i altres síquies d'aigua de la font de Mestre Pere». Comunicació presentada al VII Congrés *El Nostre Patrimoni Cultural. Arquitectura i enginyeria popular*. Palma: Societat Arqueològica Lul·liana (gener de 2006).
- GINARD BUJOSA, Antoni; FEMENIA ÁVILA, Joan (2004). *Sant Josep del Terme (1878-2003). Crònica de 125 anys de la parròquia*. Palma: Parròquia de Sant Josep del Terme.
- GINARD BUJOSA, Antoni; FEMENIA ÁVILA, Joan (2005). «Dos plànols de la parròquia de Sant Josep del Terme (1938 i circa 1957). Anàlisi toponímica i d'evolució del territori.» dins PLANISI GILI, Hermínia (coord.). (2005). *Jornades d'Antroponímia i Toponímia (2003-2004)*. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- PÉREZ I MARTÍNEZ, Llorenç; COLL I TOMÀS, Baltasar (1988). *Ramon de Torrelles. Primer bisbe de Mallorca. Documents – Biografies – Sepulcre*. Mallorca: Catedral de Mallorca Publicacions. (Col·lecció La Seu, 1).
- PRÍNCEPS i reis. Promotors de l'orde cartoixà*. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- RAMIS D'AYREFLOR I SUREDA, Josep (1935). «Militars, Generosos, Ciutadans i Prohoms de Mallorca amb honors de Cavallers de l'any 1362». *BSAL*, XXVI, pàg. 124-136.
- ROSSELLÓ LLITERAS, Joan (1984). «Noticario de la cartuja de Jesús Nazareno (Vallde-mossa). Homenaje a la orden cartujana en el IX centenario de su fundación». *BSAL*, 40, pàg. 243-254.

ROSSELLÓ LLITERAS, Joan (2000). *Els pergamins de la Cartoixa de Valldemossa*. Palma: Consell de Mallorca. Servei d'Arxius, Biblioteques i Museus. (Sèrie Arxius: Instruments de Descripció Documental; 17).

ROSSELLÓ VERGER, Vicente M. (1964). «El regadío en la isla de Mallorca». *Aportación Española al XX Congreso Geográfico Internacional. Reino Unido. Julio-Agosto 1964*. Zaragoza: C.S.I.C., pàg. 235-254.

ROTGER, M.; MIRALLES, J. (1908). «Biografía y cartulario del primer Obispo de Mallorca». *BSAL*. Palma, XII, pàg. 165-169.

ROTGER, M.; MIRALLES, J. (1910). «Cartulario del primer Obispo de Mallorca. V. Establecimiento de Son Termens (18 de mayo de 1239)». *BSAL*. Palma, XIII, pàg. 53-54.